

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV MITT, RAPPORT 2007:15

ARKEOLOGISK UTREDNING

Talkärrsberget i Helgona

Södermanland, Helgona socken, Helgona-Ekeby 1:1, RAÄ 248 m.fl.

Wivianne Bondesson

UV MITT, RAPPORT 2007:15

ARKEOLOGISK UTREDNING

Talkärrsberget i Helgona

Södermanland, Helgona socken, Helgona-Ekeby 1:1, RAÄ 248 m.fl.

Dnr 421-3630-2006

Wivianne Bondesson

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Mitt
Instrumentvägen 19
126 53 HÄGERSTEN
Tel. 08-5191 8200
Fax 08-5191 8459
www.raa.se/uv
uvmitt@raa.se

© 2007 Riksantikvarieämbetet
UV Mitt, rapport 2007:15
ISSN 1403-9044

Kart- och ritmaterial Karlis Graufelds

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

Fig. 1 och 2 är godkända från sekretesssynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2007-05-14 (dnr 601-2007/937).

Layout Åsa Å Östlund

Omslagsbilder Omslag: Karin Beckman-Thoor och Rickard Wetterholm begrundar härden A1 på objekt 14, en boplats.

Foto: Wivianne Bondesson (U4617_14). Baksida: Vy över boplatsen objekt 11 i skogsbrynet med ett naturens eget dansgolv i sten i förgrunden. Foto: Wivianne Bondesson (U4617_8).

Tryck EO Grafiska, Stockholm 2007

Innehåll

Inledning	4
Antikvarisk bakgrund	5
Arkeologisk potential inför utredningen	5
Målsättning	7
Metod	7
Resultat	7
Referens	10
Administrativa uppgifter	11
Bilagor	12
Bilaga 1. Objekttabell	12
Bilaga 2. Schakt- och provgropstabell	15
Bilaga 3. Fyndtabell	18

Figurer

1. Utredningsområdets läge markerat på utdrag ur Topografiska kartan.
Skala: 1:50 000. 4
2. Utredningsområdet med objekt och schakt markerade på utdrag ur digitala Fastighetskartan. Skala 1:5 000. 6
3. Boplatsen objekt 8 slingrar sig upp i ett flackt pass. Foto 8
4. På boplatsen objekt 14 påträffades en härd, A1, med en flat sten och strax bredvid två kvartsavslag. Foto 8
5. Boplatsen objekt 9 ligger i en smal gip skyddad av bergen på ömse sidor. Foto 8
6. RAÄ 248, en stensättning i bronsåldersläge. Foto 9
7. Objekt 15:1, en stensättning av äldre järnålderstyp. Foto 9
8. Objekt 15:2, en stensättning av äldre järnålderstyp. Foto 9

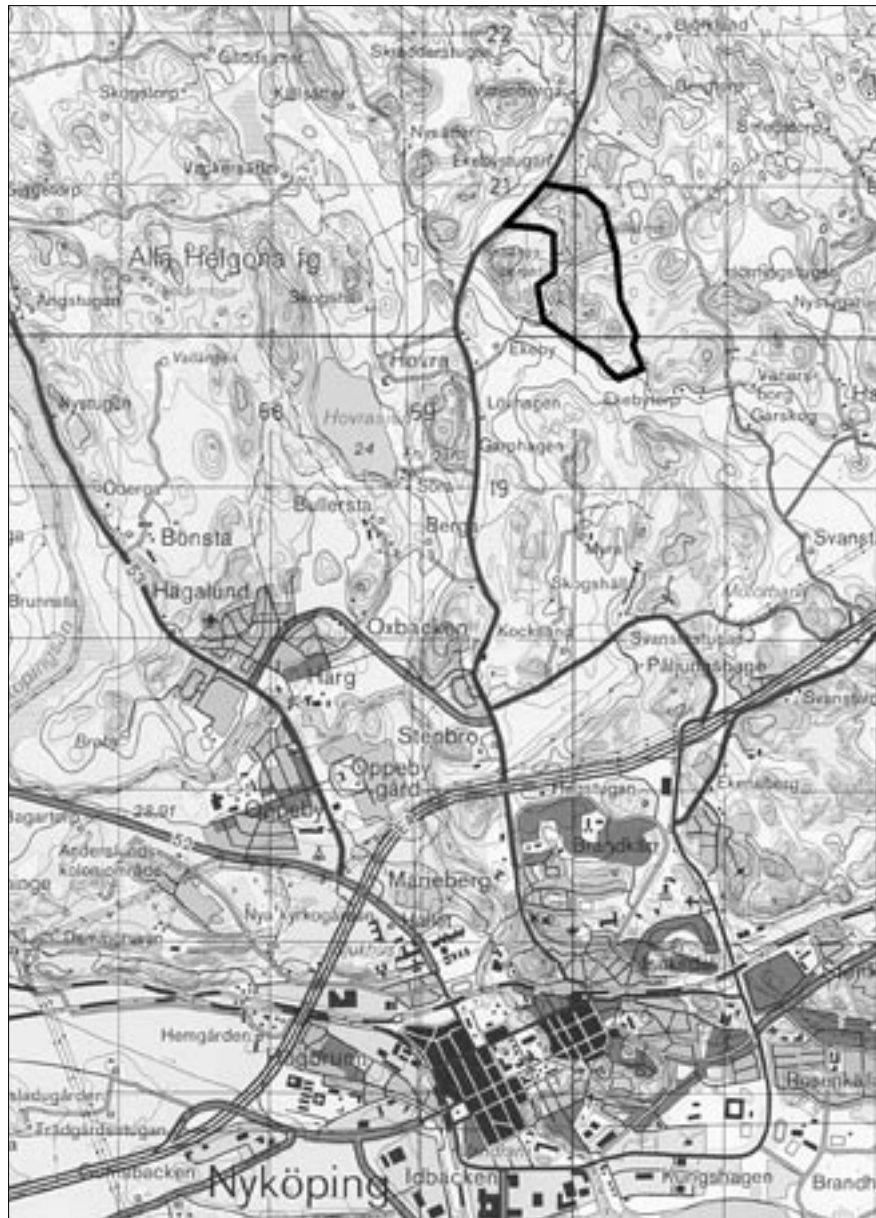

Fig. 1. Utredningsområdets läge markerat på utdrag ur Topografiska kartans blad 9H SV Nyköping. Skala: 1:50 000.

Inledning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanlands län har Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt genomfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Helgona-Ekeby 1:1. Utredningen ska fungera som planeringsunderlag för Länsstyrelsen i deras ställningstaganden till planer på en bergtäkt inom ägorna.

Utredningsområdet var cirka 1 300 meter långt och intill 500 meter brett i nord-sydlig riktning. Området ligger nordväst om gården Ekeby i Helgona socken och domineras av skogsmark.

Uppdragsgivare var fastighetsägaren till Helgona-Ekeby 1:1, Alf Ericsson.

Antikvarisk bakgrund

Inom området för bergtäkten fanns tidigare tre nummer registrerade i Fornminnesregistret (FMIS) vid Riksantikvarieämbetet. De utgjordes av en naturbildning, RAÄ 1:1, en stensättningsliknande lämning, RAÄ 248 och en kolbotten, RAÄ 283. RAÄ 1:1 var vid förstagångsinventeringen registrerad som en stensättning (?), dock ej klassad som fornlämning, men kunde inte återfinnas vid nästa inventering och står nu som naturbildning. RAÄ 248 är registrerad som bevakningsobjekt.

I samband med en översiktlig inventering inom ramen för projekt Ostlänken (den planerade järnvägssträckan mellan Järna och Linköping) gjordes år 2004 en besiktning längs vägarna inom utredningsområdet av arkeologerna Britta Kihlstedt och Roger Wikell från Riksantikvarieämbetet, UV Mitt. Vid detta tillfälle påträffades tre platser med slaget material som kvarts och bergart av mesolitisk karaktär samt en kolarkoja.

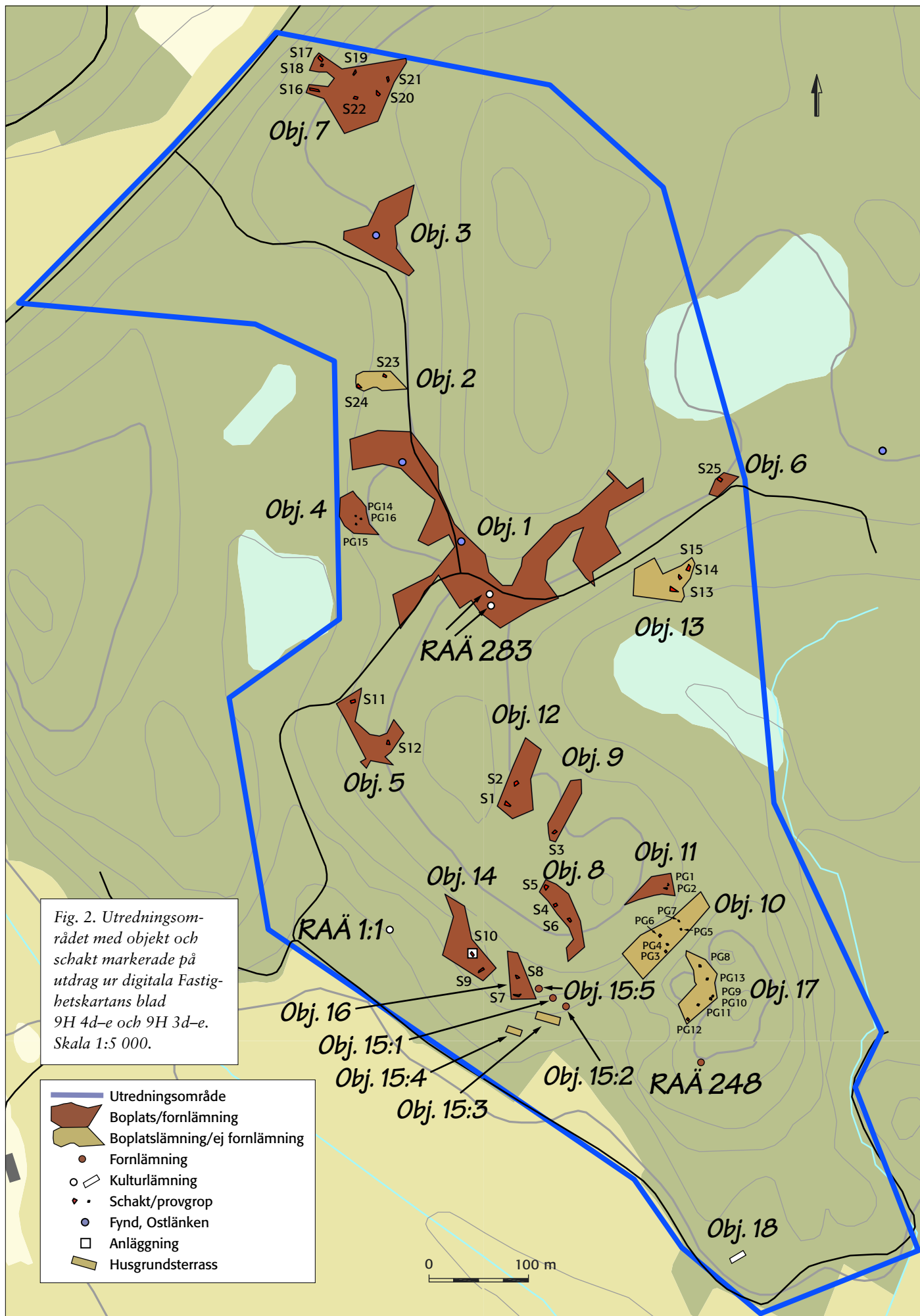
I SHM:s lösfyndsregister finns inget registrerat på den berörda fastigheten.

Arkeologisk potential inför utredningen

Områdets geografiska läge anger att det i huvudsak har fungerat som utmark till Ekeby under historisk tid. Det äldre kartmaterialet förväntades kunna hjälpa till att berätta om områdets nyttjande i historisk tid genom att visa på numera försvunnen utmarksbebyggelse och andra aktiviteter på avstånd från gården Ekeby. Fornlämningar i anslutning till den sprickdal som följer den södra sidan av området lät ana att det kunde förväntas enstaka gravar från bronsålder och järnålder i området. I sprickdalens norra förlängning återfinns även två fornborgar som visar på sprickdalarnas roll för kommunikation och kontakter mellan olika bygder i Sörmland. Det är också noterades att Ekeby är en plats där flera sprickdalar möts. De sträcker sig vidare söderut mot Hagnesta-Sjösa i sydost, mot Myra-Stenbro i sydsydost och mot Hovra-Bullersta i söder. Vid Myra finns flera rösen i krönlägen som är värda att uppmärksammas då de sammanfaller med fastighetsgränser i området. Detta faktum gjorde det intressant att eftersöka rösen och stensättningar i krönlägen.

Vid Vitberga norr om Ekeby har man påträffat en båtliknande stenya, RAÄ 3, som är ett lösfynd från stenåldern. Det nu aktuella undersökningsområdet ligger på nivåer mellan 25 och 65 meter över havet. I området som domineras av moränjord finns två vidsträckta sandiga partier på 40 till 50 meter över havet. Fyndet från Vitberga och terrängen angav att det finns möjlighet att hitta fina lägen för stenåldersboplatser inom området.

Här ska även nämnas att i samband med en arkeologisk utredning för en bergtäkt vid Hagnesta, cirka två kilometer väster om det nu aktuella området, påträffades två kvartsbrott och en cirka 7000 år gammal boplatser på nivåer mellan 45 och 52 meter över havet. Vid detta arbete uppmärksammades även flera ”stenhagnader” i närområdet som registrerats som agrara lämningar men som snarast hade karaktären av rituella hagnader (Bondesson 2005). I närområdet finns ett stort antal lämningar från bronsålder som anger att bergshöjderna från Hagnesta upp mot Ekeby ingått i en bronsåldersmiljö. Det var därför viktigt att vara uppmärksam på sparsmakade, korta stensträngar uppe på bergshöjderna som skulle kunna antyda förhistorisk rituell verksamhet i dessa dagens utmarksområden.

Målsättning

Den övergripande målsättningen vid en arkeologisk särskild utredning är att lokalisera och fastställa fornlämningar. Vid inventering av fornlämningar noteras ovan mark synliga lämningar samt gynnsamma lägen för boplatser. Status för eventuella boplatzlägen fastställs genom utredningsgrävningar. På ett vidare plan syftar utredningen till att underlätta planprocessen så att man kan undvika, alternativt minimera ingreppen i fornlämningarna. Följande mer specifika målsättningar för det aktuella området kunde urskiljas:

- Identifiera stenåldersboplatser.
- Inventeringen ska också redovisa för utmarksområden typiska lämningar såsom torp, kolmilor och tjärdalar.

Metod

- Arbetet inleds med en kort genomgång av bakgrundsmaterial som befintliga historiska kartor och geologiska kartan.
- Inventering i fält varvid nya och möjliga fornlämningar identifieras. Dessa beskrivs kortfattat och mäts in med GPS.
- Utredningsgrävning av möjliga fornlämningar, företrädesvis boplatzlägen, utförs med hjälp av traktorgrävare varvid mindre schakt tas upp ner till anläggningsförande alternativt orörd nivå. Vid behov finrensas ytan för hand. Efter dokumentation och inmätning läggs schakten igen. När det inte är går att nå de osäkra fornlämningarna med maskin så undersöks dessa för hand.
- Sammanställning och analys av resultaten presenteras i denna rapport.

Resultat

Vid utredningen registrerades 21 objekt varav tre var de sedan tidigare kända RAÄ numren och två var de tre lokaler som Ostlänkeninventeringen pekat ut. Sammantaget utgör objekten fyra gravar, två husgrundsterrasser, en kolningsmiljö med en kolbotten och en rest av kolarkoja, en naturbildning, en sannolikt sentida stensträng och tolv boplatser från äldre stenålder (mesolitisk tid). Ytterligare fyra lägen för förmodade boplatser utredningsgrävdes utan att ge indikationer på förhistorisk verksamhet. Dessa lägen har därför inget kulturhistoriskt intresse och utgår därmed.

De fyra gravarna utgör dels av den tidigare kända RAÄ 248 dels av tre nyupptäckta stensättningar, objekt 15:1–2 samt 15:5. RAÄ 248 har här klassats som fornlämning, om än något osäker p.g.a. sin ringa storlek. Den är en liten stenfylld stensättning som ligger på krönet av en bergsknalle och vetter ut mot dalgången i sydväst. Läget är klassiskt för denna typ av lämning, som dateras till bronsålder–äldre järnålder. I FMIS har den inte bedömts vara fornlämning, utan bedömts vara ett bevakningsobjekt. Här anges närheten till ett litet stenbrott som orsak till ansamlingen av sten i den flacka skrevan. Stenarna i fyllningen är dock oftast rundade och inte brutna och kan därför inte komma från det gamla brottet.

Två av de andra gravarna är även de stenfyllda stensättningar men av äldre järnålderstyp, objekt 15:1–2. Den tredje gravnen i samma grupp är en ofylld stensättning med mittsten och kantkedja, objekt 15:5. De ligger längre

Fig. 3. Boplatsen objekt 8 slingrar sig upp i ett flackt pass. Foto: Wivianne Bondesson (U4617_4).

Fig. 4. På boplatsen objekt 14 påträffades en härd, A1, med en flat sten och strax bredvid två kvartsavslag. Foto: Wivianne Bondesson (U4617_5).

Fig. 5. Boplatsen objekt 9 ligger i en smal gip skyddad av bergen på ömse sidor. Foto: Wivianne Bondesson (U4617_11).

Fig. 6. RAÄ 248, en stensättning i bronsåldersläge. Foto: Wivianne Bondesson (U4617_27).

Fig. 7. Objekt 15:1, en stensättning av äldre järnålderstyp. Foto: Wivianne Bondesson (U4617_15).

Fig. 8. Objekt 15:2, en stensättning av äldre järnålderstyp. Foto: Wivianne Bondesson (U4617_18).

ner i sluttningen, närmare den nuvarande åkermarken. Framför och nedanför dem i sluttningen ligger två husgrundsterrasser, jämna, plana, stenfria rektangulära avsatser, en större och en mindre. De begränsas på nedsidan av en delvis stenskodd kant. Ytorna saknar tjockare brunjordslager vilket tyder på att det inte rör sig om odlingsytor utan troligare är platser för hus från järnåldern.

Kolningsmiljön, objekt 19:1-2/RAÄ 283, var känd sedan tidigare, dels genom FMIS och senare kompletterad av Ostlänkeninventeringen. Kolbotten är tydlig och utgör tillsammans med rester efter kojor en fin kulturmiljö som har ett visst upplevelsevärde trots skador.

Naturbildningen, objekt 21/RAÄ 1, kunde liksom vid tidigare besiktningar, inte med säkerhet återfinnas.

Stensträngen, objekt 18, är bara 14 meter lång. Dess litenhet och avsaknaden av liknande lämningar i närområdet gör sammantaget att den bedöms sannolikt vara en rest av sentida mur. Den ligger inte långt ifrån dagens odlingsmark.

Boplatserna är de lämningar som karaktäriserar området. De härrör från äldre stenålder, runt 8 000 år sedan. Då var här ett skärgårdslandskap med större och mindre öar.

Förutom objekt 1 är boplatstorna ganska små. De är belägna i olika lägen och exponerar mot alla skilda väderstreck. En del vetter mot sund eller vikar och andra exponerar ut mot den större fjärden i sydväst. Några har ett mer skyddat läge i gipar omgivna av läande berg på flera sidor, platser lämpade för tuffare väder eller vid behov av ett mer dolt läge. Andra har ett mer exponerat läge, på uddar eller flacka ryggar, platser som ger god överblick och synlighet men knappast lämpade för annat än lugnt väder.

De små ytorna det handlar om talar för ett kortvarigare utnyttjande av en mindre grupp människor som kanske återkommit till platsen vid flera tillfällen. Lägena i det i övrigt karga och bergiga områdena indikerar att de eventuella boplatserna fungerat i en fångstmiljö där man hämtat sin näring ur havet, t.ex. fiskat och/eller jagat säl och sjöfågel. När man rastat har man kanske t.ex. gjort upp en eld och bearbetat råmaterial som kvarts och annan lämplig bergart till de livsviktiga redskapen. Det är dessa spår som haft en chans att bevaras från stenålder till vår tid och det är dem vi letar efter vid en utredning.

Inom boplatstorna påträffades framför allt slagen kvarts vid utredningsgrävningarna. Vid den tidigare Ostlänkeninventeringen påträffades även slagen grönsten, bl.a. fragment av eggen av en grönstensyxa.

Referens

Bondesson, W. 2005. Hagnesta bergtäkt. Riksantikvarieämbetet. UV Mitt, rapport 2005:8. Stockholm.

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 421-3630-2006.

Länsstyrelsens dnr: 431-5197-2006.

Projektnummer: 1220539.

Intrasiprojekt: 2006:039.

Undersökningstid: 4–25 april 2007.

Projektgrupp: Projektledare Wivianne Bondesson, arkeologerna
Karin Beckman-Thoor och Karin Neander samt systemförvaltare
Helen Grenler.

Underkonsulter: Östra Sörmlands Bilfrakt.

Exploateringsyta: 0,4 km².

Läge: Ekonomiska kartan, blad 9H 4d Kristineholm, 9H 4e Svärta,
9H 3d Nyköping och 9H 3e Sjösa.

Koordinatsystem: Rikets system 2,5 gon V.

Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: x 6519 500,
y 1569 350.

Höjdsystem: –.

Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska
arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm: 28 foton med Unr 4617_1–28.

Fynd: Fynd med Fnr 1–14 och 18–20 är inlämnade för fyndfördelning till
Statens historiska museum (SHM), Stockholm.

Bilagor

Bilaga 1. Objekttabell

Obj.nr/ RAÄ nr	Beskrivning	Statusförslag	Kommentar
1	<p>Boplats, benämnd 508 samt 509–510 i Ostlänken inventeringen: ”508”: <i>Orienteringsuppgifter</i>: Ca 15 m SV om grusväg</p> <p><i>Terränguppgifter</i>: Liten NV-sluttande gip, ca 50 m.ö.h., med bergklackar i V och Ö, sluttning upp mot sadelläge i S. Skogsmark, moig, grusig sand.</p> <p><i>Beskrivning</i>: Fynd av tre bitar slagen kvarts i stora körspår av skogsmaskin.</p> <p><i>Orienteringsuppgifter</i>: Ca 5 m Ö om grusväg (509) samt ca 25 m V därom, 15 m V om grusväg, (510).</p> <p><i>Terränguppgifter</i>: SV-vänd sluttning, knappt 55 m.ö.h., med brant berg i NO och bergklackar i NV, O och SO. Ett relativt stort läge i skogsmark, delvis skuret av grusvägskorsning, svallsand.</p> <p><i>Beskrivning</i>: Fynd av ett avslagsfragment i grönsten och fyra bitar slagen kvarts vid provhack (509) samt två bitar slagen kvarts vid provhack ca 25 m NV om det första (510).”</p>	Fornlämning	De tre nedslagen har här dragits samman till en boplats eftersom topografiska avgränsningar inte kan göras inom området. Utbredningen kan avgöras först vid förundersökning.
2	<p>Boplatsläge, ca 47x25 m stort (NV-SÖ). Beläget V om skogsväg på bergig, plan ”udde” på sluttning av berg. Fin utkikspunkt vid förhistoriskt sund. Mycket fin liten plats även strax nedanför i V. Skogsmark. Uppvuxen blandskog 45–50 m.ö.h.</p>	Utgår	Utredningsgrävd med negativt resultat.
3	<p>Boplats, benämnd 507 i Ostlänken inventeringen: ”<i>Orienteringsuppgifter</i>: Ca 30 m NNÖ om grusväg.</p> <p><i>Terränguppgifter</i>: S-vänd avsats, knappt 50 m.ö.h., med bergklackar i NO och NV. I N övergår avsatsen i ett flackt sadelläge. Skogsmark, sandig/grusig morän.</p> <p><i>Beskrivning</i>: Fynd av ett eggfragment av grönstensyxa samt två små bitar slagen kvarts i körspår efter skogsmaskin. Dessutom ett fragment av en knacksten av bergart och tre grovt tillslagna bitar röd porfyr, varav en med tveksamma knackspår.”</p>	Fornlämning	
4	<p>Boplats, ca 50x15 m stort (NV-SÖ). Beläget på avsats i V-sluttning av berg. Ganska stenigt men plant. Skogsmark. Uppvuxen blandskog. 45–50 m.ö.h.</p>	Fornlämning	
5	<p>Boplats, ca 80x35 m stort (NNV-SSÖ). Beläget i flack NV-sluttning av berg som i SÖ övergår i en högre belägen gip som vidgar sig till en fin plats. Skogsmark. Uppvuxen blandskog. 45–50 m.ö.h.</p>	Fornlämning	
6	<p>Boplats, ca 50x45 m stort (V-Ö). Beläget i S-sluttning av berg. Tämligen plant och stenfritt område i i övrigt stenigare och mer kuperat område. Skogsmark. Uppvuxen blandskog samt vändplan. 50 m.ö.h.</p>	Fornlämning	
7	<p>Boplats, ca 90x65 m stort (NV-SÖ). Beläget på en flack rygg som förbinder två flacka bergsknallar. Sluttar i huvudsak mot N men även mot S. Kan ev. hänga ihop med nr 3 samt fortsätta längre mot N. Skogsmark. Uppvuxen blandskog. 45–55 m.ö.h.</p>	Fornlämning	
8	<p>Boplats, ca 75x20 m stort (N-S). Beläget i en gip in mellan bergsklackar. Exponerar mot S. Ställvis stenigt. Skogsmark. Uppvuxen mkt gles blandskog 45–50 m.ö.h.</p>	Fornlämning	

<i>Obj.nr/ RAÄ nr</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Statusförslag</i>	<i>Kommentar</i>
9	Boplats, ca 65×18 m stort (NNÖ–SSV). Beläget i gip upp mellan berg. Exponerar mot NÖ. Tämligen stenfritt, brantare sluttning i NÖ. Nedrasad sten i kanterna. Skogsmark. Uppvuxen gles blandskog 50–55 m.ö.h.	Fornlämning	
10	Boplatsläge, ca 100×35 m stort (NÖ–SV). Beläget i pass mellan berg. F.d. åkermark? I SV är två stora block (landmärken) i N kanten. Centralt vid N kanten är en stor, helt plan bergavsats med oregelbundet spridda lösa stenar och block, mkt speciellt. Skogsmark. Tät barrskog. 40–45 m.ö.h.	Utgår	Utredningsgrävd med negativt resultat.
11	Boplats, ca 50×20 m stort (Ö–V). Beläget i liten sandig gip upp mellan plan bergavsats och berg. Exponerar mot Ö. Ställvis stentigt i NÖ, bättre i SV. Skogsmark. Tät ung tallskog. 45–50 m.ö.h.	Fornlämning	
12	Boplats, ca 70×33 m stort (NNÖ–SSV). Beläget i en jämn och stenfri gip upp mellan berg. Exponerar mot N. Skogsmark. Uppvuxen gles blandskog 50–55 m.ö.h.	Fornlämning	
13	Boplatsläge, ca 70×50 m stort (NÖ–SV). Beläget i S-sluttning, tämligen jämn och stenfri. Begränsas av forntida udde i Ö samt brantare sluttningar i övrigt. Skogsmark. Uppvuxen blandskog. 40–45 m.ö.h.	Utgår	Utredningsgrävd med negativt resultat.
14	Boplats, ca 90×35 m stort (NV–SÖ). Beläget i inbuktning i SV-sluttning av berg. Stenfri och jämn yta med stenskrävel precis ovanför. Skogsmark. Uppvuxen blandskog och hasselsnår. 50–55 m.ö.h.	Fornlämning	Ej avgränsbar topografiskt mot NV.
15:1–5	1. Stensättning, rund, 6 m i diameter och 0,3–0,4 m hög. Fyllning av 0,15–0,7 m stora stenar. Ställvis mycket tydlig och jämn kant. Bevuxen med en ung björk samt hassel. Belamrad med ris. Rotvälta i V kanten. 16 m SÖ om nr 1 är 2. Stensättning, rund, 6 m i diameter och 0,4 m hög. Fyllning av 0,2–0,7 m stora stenar. I centrala delen är ett block ca 1,4 m stort och 0,2 m synligt högt. Bevuxen med en gran samt björk och hassel i kanten. 13 m SV om nr 2 är 3. Husgrund, förhistorisk i form av husgrundsterrass, 24×7 m stor (Ö–V) och ca 0,7–1 m hög. Ställvis glest stensködd i S, ställvis synligt hak i N. Bevuxen med ett flertal barr och lövträd. Traktorspår tvärs över. 30 m ÖNÖ om nr 3 är 4. Husgrund, förhistorisk i form av husgrundsterrass, 12×6 m stor (Ö–V) och intill 1 m hög. Tydlig, något gles stensköning i S av 0,2–1 m stora stenar. Inget tydligt hak. Block vid NÖ hörnet 2,5×1,3×1,5 m stort. Bevuxet med flera barr- och lövträd samt hassel. 9 m NV om nr 1 är 5. Stensättning, rund, 3,5–4 meter i diameter och ca 0,2 meter hög. Ofylld. Mittsten 0,6 meter synligt stor och 0,1–0,4 meter hög. Kantkedja av 0,3–0,4 meter stora stenar samt 2 större diagonalt belägna ca 1 m stora block. I NV delen är en grop ca 2×1 meter stor och 0,1–0,15 m djup. Gropen är relativt ny, ej med lavar och mossor.	Fornlämningar	Ploglager saknas i terrasserna.

Tabellen fortsätter på nästa sida.

Obj.nr/ RAÄ nr	Beskrivning	Statusförslag	Kommentar
16	Boplats, ca 40×18 m stort (NNV-SSÖ). Beläget i stenfri, jämn S-sluttning av berg, omgiven av berg i dagen och mycket stenig morän. Exponerar mot S. Stenfri och jämn yta med stenskrävel precis ovanför. Skogsmark. Uppvuxen blandskog. 40–45 m.ö.h.	Fornlämning	
17	Boplatsläge, ca 70×25 m stort (N-S). Beläget i pass mellan två höjder. Vetter mot ett forntida smalt sund respektive mot fjärd. Den N delen är mycket smal passage, ca 3 m bred. Skogsmark. Uppvuxen barrskog. 45–50 m.ö.h.	Utgår	Utredningsgrävd med negativt resultat.
18	Stensträng, 14 m lång, ca 1 m bred och 0,3–0,4 m hög av 0,4–0,7 m stora stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning	Är apart i miljön, sannolikt rest av sentida mur.
19:1–2/ RAÄ 283	Kolningsanläggning, benämnd 511–512 i Ostlänkeninventeringen: ”511. Kolningsanläggning <i>Orienteringsuppgifter:</i> Omedelbart S om grusväg <i>Terränguppgifter:</i> Skogsmark. <i>Beskrivning:</i> Kolbotten, rund, ca 18 m i diameter och 0,5 m hög med något försänkt inre yta, d.v.s. med tendens till vallar. Ca 3 m SSÖ om kolbotten ligger grunden efter en kolarkoja (512).” Ur FMIS: Kolbotten efter resmila, 18 m diameter och intill 0,5 m hög. Ställvis vall, 1 m bred och 0,2 m hög. Flack moränmark. Skogsmark (barrskog). 50–55 m.ö.h. ”512. Husgrund (historisk tid) <i>Orienteringsuppgifter:</i> Omedelbart S om grusväg, ca 3 m SSO om kolbotten (512). <i>Terränguppgifter:</i> Skogsmark. <i>Beskrivning:</i> Grund efter kolarkoja, rundat rektangulär, ca 3×4 m stor med ett ca 0,5 m högt spisröse i V delen.”	Övrig kulturhistorisk lämning	N delen är skadad av skogsväg.
20/ RAÄ 248	Stensättning (?), närmast kvadratisk, 3×2 m (VNV-ÖSÖ) och 0,2 m hög, av 0,2–0,4 m st stenar. Osäker p.g.a. sin ringa storlek. Berg i dagen (Ö-V), krönläge. Skogsmark (barrskog). 40–45 m.ö.h.	Fornlämning	Bevakningsobjekt i FMIS där den betecknas stensamling och anges där sannolikt härröra från näraliggande stenbrott. Merparten av stenarna är ej skarpkantade, d.v.s. kommer ej från stenbrott. Anläggningen kan ha varit större, kringspriidd sten S och N om.
21/ RAÄ 1	Naturbildning, uppgift om, rund, 6 m diam och 0.3 m h. Övertorvadmed i ytan enstaka stenar, 0,1–0,3 m st. I V kanten enjordbunden sten, 0.9 m st. I SSÖ frostsprängd sten, 0.5 m st. naturbildning. Bevuxen med ett par små enbuskar. Svag SV-sluttning av bergshöjd. Skogsmark (tät blandskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej återfunnen 1985, inte 2007 heller.

Bilaga 2. Schakt- och provgropstabell

<i>Snr /Pgnr</i>	<i>Obj. nr</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Anläggningar och fynd</i>
S1	12	6,6×2 m stort (SÖ–NV) och 0,07–0,2 m djupt. Torv 0,07–0,1 m tjockt, därunder sandig/grusig morän med måttligt med 0,05–0,2 m stora stenar varav ett par upp till 0,4 m stora.	F1. Slagen kvarts.
S2	12	3,5×2 m stort (Ö–V) och 0,05–0,1 m djupt. Torv 0,05–0,1 m tjockt, därunder moig morän med måttligt med småsten <0,1 m stora. En skärvig sten. Ej grävt i botten.	F2. Slagen kvarts.
S3	9	3,5×2 m stort (NÖ–SV) och 0,05–0,1 m djupt. Torv 0,05–0,1 m tjockt, därunder sand med enstaka samt 3 st 0,3–0,5 m stora stenar.	F3. Slagen kvarts.
S4	8	4×2 m stort (ÖNÖ–VSV) och 0,1–0,15 m djupt. Torv, ormbunkar och mylla 0,1 m tjockt, därunder grovt grus med rikligt med upp till <0,1 m stora stenar.	
S5	8	3×2 m stort (ÖSÖ–VNV) och 0,05–0,07 m djupt. Torv 0,05–0,07 m tjockt, därunder berg idagen samt sandig morän med rikligt med småsten samt <0,1 m stora stenar.	F4. Slagen kvarts.
S6	8	4×2 m stort (SÖ–NV) och 0,1–0,3 m djupt. Torv 0,1–0,15 m tjockt, därunder sandig morän med mycket rikligt med stora stenar 0,1–0,5 m stora, vanligen 0,3–0,5 m stora.	
S7	16	4×2 m stort (ÖSÖ–VNV) och 0,15–0,3 m djupt. Torv/brunjordslager 0,1–0,15 m tjockt, därunder sandig sten-, grus- och småstensbemängd morän.	F5. Slagen kvarts.
S8	16	4×2 m stort (SSÖ–NNV) och 0,05–0,12 m djupt. Torv/brunjordslager 0,1–0,2 m tjockt, därunder sand. Ett par skärvstenar i N delen.	F6. Slagen kvarts.
S9	14	6×2 m stort (NÖ–SV) och 0,15–0,3 m djupt. Torv/mylla 0,1m tjockt, därunder siltig morän med rikligt med småsten och grus. I centrala delen ett flertal större stenar (överhoppade) 0,2–0,4 m stora.	
S10	14	4×2 m stort (SSÖ–NNV) och 0,1–0,15 m djupt. Torv/myllar 0,07–0,1m tjockt, därunder sandig grusig morän med rikligt med småsten och enstaka 0,1–0,3 m stora stenar. En Hård A1, ej undersökt.	A1. Hård, ca 1 m i diam, möjligen större mot N där den inte är helt framrensad. Mörkfärgad fyllning samt rikligt med skörbränd sten. I mitten är en ca 0,4 m synligt stor sten med en flat sida. F7. Beläget omedelbart S om A1. Slagen kvarts.
S11	5	4×2–2,5 m stort (ÖNÖ–VSV) och 0,3–0,45 m djupt. Mylla 0,1m tjockt, därunder sand med enstaka småsten.	F8. Slagen kvarts.
S12	5	4×2–2,5 m stort (S–N) och 0,07–0,1 m djupt. Torv 0,07 m tjockt, därunder sand med enstaka småsten. Ej grävd i botten.	F9. Slagen kvarts.
S13	13	4×2–2,5 m stort (S–N) och 0,05–0,15 m djupt. Torv 0,07–0,1 m tjockt, därunder silt med enstaka småsten. Djuptag 0,3 m djupt, med hård pinnmo.	

Tabellen fortsätter på nästa sida.

<i>Snr /Pgnr</i>	<i>Obj. nr</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Anläggningar och fynd</i>
S14	13	4x2-2,5 m stort (SÖ-NV) och 0,2-0,3 m djupt. Torv 0,1 m tjockt, därunder silt med enstaka småsten.	
S15	13	4x2-2,5 m stort (SV-NÖ) och 0,1-0,15 m djupt. Torv 0,07 m tjockt, därunder moig/siltig morän med rikligt med småsten <0,05 m stora.	
S16	7	11x2-2,5 m stort (Ö-V) och 0,05-0,2 m djupt. Torv 0,05-0,2 m tjockt, därunder sandig moig morän med ett flertal 0,05-0,3 m stora stenar samt stora partier med berg i dagen.	
S17	7	4x2-2,5 m stort (ÖSÖ-VNV) och 0,07-0,15 m djupt. Torv 0,07-0,15 m tjockt, därunder moig/siltig morän med rikligt med grus och småsten <0,1 m stora samt ett par 0,2-0,4 m stora.	
S18	7	4x2-2,5 m stort (NÖ-SV) och 0,1-0,2 m djupt. Torv 0,05-0,15 m tjockt, därunder sandig/moig morän med rikligt med grus och småsten <0,1 m stora samt en 0,3 m stor sten i centrala delen.	
S19	7	4x2-2,5 m stort (NNÖ-SSV) och 0,1-0,15 m djupt. Torv 0,1 m tjockt, därunder sandig morän, mycket rikligt småstensbemängd med <0,05-0,1 m stora stenar.	F10. Slagen kvarts.
S20	7	4x2-2,5 m stort (NNV-SSÖ) och 0,1-0,2 m djupt. Torv 0,07-0,1 m tjockt, därunder sand/mo med enstaka småsten, mer mot botten. 3 skärvstenar.	
S21	7	4x2-2,5 m stort (NNV-SSÖ) och 0,1m djupt. Torv 0,07 m tjockt, därunder sand med rikligt med småsten <0,1 m stora och flera 0,2-0,4 m stora stenar. Ett block i SSV kanten.	
S22	7	3,5x2-2,5 m stort (NV-SÖ) och 0,1 m djupt. Torv 0,05-0,1 m tjockt, därunder sandig/moig morän med rikligt med småsten <0,1 m stora och enstaka upp till 0,2-0,5 m stora stenar.	F11. Slagen kvarts.
S23	2	4x2-2,5 m stort (VNV-ÖSÖ) och 0,1-0,3 m djupt. Torv 0,07-0,15 m tjockt, därunder sandig morän med rikligt med småsten 0,03-0,1 m stora och enstaka upp till 0,3 m stora stenar.	
S24	2	4x2-2,5 m stort (NV-SÖ) och 0,1-0,15 m djupt. Torv 0,07-0,1 m tjockt, därunder moig/siltig morän med rikligt med sten <0,05-0,3 m stora.	
S25	6	4x2-2,5 m stort (ÖSÖ-VNV) och 0,07-0,15 m djupt. Torv 0,05-0,15 m tjockt, därunder sandig morän med flera <0,05 m stora stenar samt ett par 0,2-0,4 m stora. Stenigare mot botten.	F12. Slagen kvarts.
Pg1	11	1x1 m stor och 0,1 m djup. Torv 0,07 m tjockt därunder 0,03 m tjockt med ljusgrå sand, därunder röd sand. Enstaka mindre stenar Fynd i övergången ljusgrå-röd sand.	F13. Slagen kvarts.
Pg2	11	1x0,9 m stor och 0,1-0,18 m djup. Torv 0,05 m tjockt därunder 0,02-0,07 m tjockt med ljusgrå sand, därunder röd grusig sand. Inslag av 0,05-0,15 m stora stenar. Rikligt med rötter.	F14. Slagen kvarts.
Pg3	10	1x1 m stor och 0,15-0,25 m djup. Torv 0,05-0,1 m tjockt därunder 0,1 m tjockt med brun-sotflammig mylla, därunder brunflammig sand med myll/humusinslag. Mycket rikligt med rötter. Något inslag av sten 0,05-0,1 m stora.	

<i>Snr /Pgnr</i>	<i>Obj. nr</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Anläggningar och fynd</i>
Pg4	10	1×1 m stor och 0,1–13–0,22 m djup. Torv 0,06 m tjockt därunder 0,05 m tjockt med myllblandad sand, flammig med sot och mindre kol. Undre denna rödbrun sand med enstaka sot och kol. Fynd i det flammiga sot- och myllblandade lagret.	F15. Slagen kvarts.
Pg5	10	1,1×0,8 m stor och 0,15–0,2 m djup. Torv 0,05 m tjockt därunder hårt packad flammig sand. En sten <0,1 m stor. Omrört. Mycket rötter.	F16. Slagen kvarts (utgår, en funnen i ytan).
Pg6	10	1×1 m stor och 0,2–0,27 m djup. Torv 0,05–0,1 m tjockt därunder rotfylld mylla, därunder brun myllblandad nästan lerig mo/sand. Rikligt med 0,1–0,35 m stora stenar. Mycket rikligt med rötter. Mo/sanden gränar något mot botten.	
Pg7	10	0,9×0,8 m stor och 0,17–0,2 m djup. Torv 0,03 m tjockt därunder sotflammig röd sand ca 0,1 m tjockt. I botten mindre stenar, 0,02–0,1 m stora. Kol samt något förkolnat hartsliknande material.	F17. Slagen kvarts.
Pg8	17	0,7×0,6 m stor och 0,2 m djup. Torv 0,1 m tjockt därunder sandig moig morän med rikligt med 0,03–0,2 m stora stenar. Mycket rikligt rötter.	
Pg9	17	0,8×0,7 m stor och 0,1 m djup. Torv 0,07 m tjockt direkt därunder sten och morän.	
Pg10	17	0,7×0,7 m stor och 0,08–0,15 m djup. Torv 0,08 m tjockt därunder humusblandad morän och 0,02–0,2 m stora stenar. Mycket rötter.	
Pg11	17	1×0,75 m stor. Tjocka rötter och ställvis berg i dagen. Ej färdiggrävd.	
Pg12	17	0,8×0,8 m stor och 0,18 m djup. Torv 0,05 m tjockt därunder myllblandad grå sand. Mot botten rödbrun sand. Inslag av grus och småsten, rikligt med rötter.	
Pg13	17	0,5×0,3 m stor och 0,05–0,1 m djup. Direkt under torven 0,05 m ljus morän med 0,01–0,1 m stora stenar.	
Pg14	4	0,7×0,6 m stor och 0,15 m djup. Torv 0,05 m tjockt, därunder hårt packad sandig/moig morän med måttligt med 0,05–0,15 m stora stenar, ställvis ihopkilade mot botten. Några skärviga.	F18. Slagen kvarts.
Pg15	4	0,6×0,6 m stor och 0,1–0,14 m djup. Torv 0,07 m tjockt direkt röd humusblandad sand 0,03 m tjockt. Under denna röd sand/morän med enstaka 0,05–0,15 m stora stenar.	F19. Slagen kvarts.
Pg16	4	0,6×0,5 m stor och 0,1–0,2 m djup. Torv 0,05 m tjockt därunder myllblandad rödbrun sand. Inslag av sten 0,1–0,2 m stora samt berg i dagen i V delen. Rikligt med rötter.	F20. Slagen kvarts.

Bilaga 3. Fyndtabell

<i>Fnr</i>	<i>Obj.nr</i>	<i>Snr/Pg nr</i>	<i>Typ</i>	<i>Vikt i g</i>
1	12	S1	1 kvartsavslag.	0,5
2	12	S2	1 kvartsavslag.	3,2
3	9	S3	2 kvartsavslag, 2 övrigt slagen kvarts.	8,3
4	8	S5	2 kvartsavslag, 4 övrigt slagen kvarts.	236,6
5	16	S7	2 övrigt slagen kvarts varav en tveksam.	110,1
6	16	S8	1 kvartsavslag, 1 övrigt slagen kvarts, 1 splitter av kvarts.	1,6
7	14	S10	2 övrigt slagen kvarts.	8,4
8	5	S11	1 övrigt slagen kvarts, 1 splitter av kvarts.	1,1
9	5	S12	1 kvartsavslag, 1 övrigt slagen kvarts.	4,2
10	7	S19	1 enpolig kärna i kvarts, 1 kvartsavslag, 5 övrigt slagen kvarts.	27,8
11	7	S22	1 kärna i kvarts.	65,3
12	6	S25	2 kvartsavslag.	3,3
13	11	Pg1	2 kvartsavslag.	15,8
14	11	Pg2	2 kvartsavslag, 2 övrigt slagen kvarts.	10,4
15	10	Pg4	1 övrigt slagen kvarts, tveksam.*	0,9
16	10	Pg5	1 övrigt slagen kvarts, tveksam och funnen ytligt i förnan, 1 splitter av kvarts.*	32,9
17	10	Pg7	*	
18	4	Pg14	2 kvartsavslag, 2 övrigt slagen kvarts varav en osäker, 1 kvartssplitter.	1,0
19	4	Pg15	1 övrigt slagen kvarts.	0,8
20	4	Pg16	1 övrigt slagen kvarts, 1 splitter av kvarts.	3,1

* Ej inlämnade till SHM.

Tallkärrsberget i Helgona

Med anledning av planer på en bergtäkt har Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt, genomfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Helgona-Ekeby 1:1 i Helgona socken, Södermanland. Vid utredningen registrerades 21 objekt varav tre var tidigare kända RAÄ-nummer och två objekt var tre lokaler som Ostlänkeninventeringen pekat ut. Sammantaget utgör objekten fyra gravar, två husgrundsterrasser, en kolningsmiljö med en kolbotten och en rest av kolarkoja, en naturbildning, en sannolikt sentida stensträng och tolv boplatser från äldre stenålder (mesolitisk tid). Ytterligare fyra lägen för förmodade boplatser utredningsgrävdes utan att ge indikationer på förhistorisk verksamhet.

De fyra gravarna utgör dels av den tidigare kända RAÄ 248, en liten stenfylld stensättning i bronsåldersläge, dels av tre nyupptäckta stensättningar. Två av de andra gravarna är även de stenfyllda stensättningar men av äldre järnålderstyp. Den tredje graven i samma grupp är en ofylld stensättning med mittsten och kantkedja.

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar